

Anna Dąbkowska

Wydział Polonistyki UW

Od prywatnego do publicznego. Zwierzenie jako gatunek mowy
(praca doktorska)

Streszczenie

Przedmiotem pracy jest zwierzenie rozpatrywane z genologicznego punktu widzenia, opis jego cech strukturalnych (kompozycyjnych), treściowych, stylistycznych oraz pragmatycznych właściwych zwierzeniu jako gatunkowi mowy.

Celem pracy – ustalenie, czy popularne obecnie zwierzenia zamieszczane na forach internetowych, związane z obserwowanymi kulturowo-komunikacyjnymi przemianami, polegającymi na wyzbywaniu się prywatności (a przynajmniej na poszerzaniu zakresu dzielenia się nią) to tylko kontynuacja tradycyjnego w polskiej kulturze gatunku. Czyli alternacyjna odmiana gatunkowa, którą można traktować jako wariant wzorca kanonicznego, rodzaj modyfikacji znanego od dawna zwierzenia. Czy zwierzenie w sieci stanowi może gatunek wtórny, jak na przykład e-mail w stosunku do listu tradycyjnego.

Materiał przykładowy – oprócz wypowiedzi internautów pochodzących z 12 forów internetowych z lat 2009-2016, zawierających około 2 tysięcy postów – pozyskany został z pięciu źródeł. To jest: z 9 ogólnych słowników języka polskiego i z 14 słowników specjalistycznych, z 4 prac językoznawczych poświęconych czasownikom mówienia, z bazy tekstowej dostępnej w Narodowym Korpusie Języka Polskiego oraz z traktowanych jako komplementarne w stosunku do danych słownikowych i korpusowych grafik pozyskanych z wyszukiwarki Google.

Zastosowane w pracy metody to przede wszystkim genologiczna, jak również kognitywistyczna. Za przydatną bowiem formułę metodologiczną we wskazywaniu różnic między zwierzeniem a gatunkami podobnymi uznałam prototypową koncepcję gatunków. Zgodnie z nią przynależność tekstów do gatunku jest stopniowalna; gatunki są kategoriami o nieostrych, rozciągłych, otwartych granicach, w związku z czym w obrębie gatunku można mówić o centrum i peryferiach. W szczegółowych analizach materiału wykorzystałam narzędzia stosowane w pragmatyce językowej, w pragmatyce kulturowej, w semantyce, składni i stylistyce.

W ramach analizy materiału językowego pozyskanego ze wskazanych nieinternetowych źródeł wyróżniłam następujące najważniejsze komponenty znaczeniowe i pragmatycznojęzykowe zwierzenia: wybór adresata zasadniczo spośród najbliższych osób; obdarzanie adresata zaufaniem dotyczącym nieujawnienia treści zwierzeń; treść zwierzeń dotycząca spraw osobistych – najczęściej negatywnych – nadawcy, nieznaną ogółowi; prymarna forma kontaktu – ustna; szczerłość nadawcy.

Analizując zwierzenia internetowe, wskazałam ich cechy gatunkowe oraz omówiłam komponenty treściowe, aspekt pragmatyczny, strukturalny oraz stylistyczny.

W wyniku przeprowadzonych badań doszłam między innymi do wniosku, że zwierzenia na forach internetowych można potraktować jako wariant gatunku znanego od dawna, jednak wypowiedzi go reprezentujące mają w obrębie gatunku charakter nieprototypowy, czyli zlokalizowane są na jego peryferiach. Powstanie takiego wariantu jest związane z adaptacją tradycyjnego gatunku do nowego medium – jest to swoista remediaryzacja gatunku. Dzięki internetowi poszerza się krąg odbiorców zwierzenia, których nie sposób nawet co do liczby czy płci przewidzieć – pozostają oni dla nadawcy osobiście nieznanymi. Przekształceniu ulega także podstawa zaufania do odbiorcy. Prototypowo zaufanie jest ufundowane na przeżytym w przeszłości doświadczeniu lojalności odbiorcy, z którym wiążą nas więzy przyjaźni lub dobre relacje rodzinne. W reprezentantach gatunku w sieci podstawą zaufania jest wiara w tożsamość czy porównywalność ludzkich doświadczeń oraz poczucie anonimowości.

W zakończeniu pracy wskazałam perspektywy badawcze przedstawionej tu analizy zwierzenia w sieci. W przyszłości interesująca poznawczo może się okazać dalsza obserwacja gatunku i weryfikacja, czy zachodzące zmiany zmieniają całkowicie jego cechy definicyjne, czy tylko rozwiną wybrane cechy, powodując przesunięcia wewnątrzgatunkowe z centrum do peryferiów lub na odwrót. W tych przesunięciach stracą być może na znaczeniu takie komponenty charakterystyczne dla realizacji prototypowych, jak zaufanie czy świadomy wybór adresata zwierzenia oparty na doświadczeniu lojalności, a pierwszoplanowa stanie się pewność, że powierzona odbiorcy treść pozostanie w jakimś stopniu sekretna dzięki złudnemu poczuciu anonimowości, jakie daje internet.

Anna Dybkowska